

Sygn.akt III AUa 651/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 lutego 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Sławomir Bagiński

Sędziowie: Alicja Sołowińska

Marek Szymanowski

Protokolant: Magdalena Zabielska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 3 lutego 2021 r. w B.

**sprawy M. R. (1) i M. R. (2) reprezentowanego przez przedstawicielkę ustawową M. R. (1) –
następców prawnych W. R. (1)**

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o rentę rolniczą

na skutek apelacji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z 29 lipca 2020 r. sygn. akt V U 102/20

I. oddala apelację;

**II. zasądza od Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w B. na rzecz M. R. (1) 240
(dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za II instancję.**

Alicja Sołowińska Sławomir Bagiński Marek Szymanowski

Sygn. akt III AUa 651/20

UZASADNIENIE

Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (działając z urzędu) decyzją z 18 kwietnia 2019 r. wydaną na podstawie art. 44 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2019 r., poz. 299 ze zm.) w związku z art. 114 ust. 1 pkt 1 i ust. 1e pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach o rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych zwanej dalej ustawą emerytalną (Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 z późn. zm.) uchylił decyzję z 6 lutego 2019 r. przyznającą W. R. (1) prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy. W uzasadnieniu decyzji organ rentowy wskazał, że W. R. (1) składając wniosek o rentę rolniczą nie ujawnił, iż od 1 stycznia 2015 r. podlegał innemu ubezpieczeniu społecznemu - z tytułu pełnienia funkcji członka rady nadzorczej. W wyniku weryfikacji okresu podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, W. R. (1) na podstawie decyzji z dnia 22 marca 2019 r. został wyłączony z tego ubezpieczenia od 1 kwietnia 2016 r. do 6 lutego 2019 r. W związku z tym, że ustalona orzeczeniem lekarza rzeczoznawcy Kasy z 10 stycznia 2019 r. niezdolność wnioskodawcy do pracy w gospodarstwie

rolnym datuje się od 28 listopada 2018 r., to nie spełnia on jednego z warunków niezbędnych do przyznania renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy. Niezdolność ta nie powstała, bowiem w okresie ubezpieczenia ani też w okresie 18 miesięcy od ustania ubezpieczenia.

W. R. (1) zaskarżył powyższą decyzję w całości, zarzucając jej sprzeczność ustaleń faktycznych poprzez błędne przyjęcie, że zaszyły przesłanki do uchylenia prawomocnej decyzji z 6 lutego 2019 r. o przyznaniu prawa do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy z uwagi na ujawnienie się nowych okoliczności poprzez uznanie, iż składając wniosek o przyznanie renty nie ujawnił faktu podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu od 1 stycznia 2015 r., w sytuacji gdy fakt ten był znany KURS od lutego 2015 r., tj. od daty złożenia zawiadomienia w KRUS Oddział w B. o pełnieniu funkcji członka rady nadzorczej (...) Spółdzielni (...) w M., a ponadto naruszenie art. 114 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Dodatkowo ubezpieczony wskazał, że zaskarżona decyzja została wydana z uwagi na uznanie przez organ rentowy (wcześniejszą decyzją, tj. z 22 marca 2019 r.) iż wnioskodawca nie spełnia warunków do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. Jak podkreślił, przedmiotowa decyzja została przez niego zaskarżona i jest nieprawomocna. Zatem, skoro ubezpieczenie jeszcze trwa, to nie ma podstaw do uchylenia decyzji przyznającej prawo do renty rolniczej.

Wskazując na powyższe W. R. (1) wniósł o uchylenie zaskarżonej decyzji oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o zawieszenie postępowania sądowego na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy z odwołania W. R. (1) od decyzji z 22 marca 2019 r. o uchyleniu decyzji ostatecznej oraz od decyzji z 22 marca 2019 r. o niespełnieniu warunków do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, albowiem od jego wyniku uzależnione jest prawo do renty rolniczej. Na wypadek oddalenia tego wniosku organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania w całości.

Sąd Okręgowy w Białymstoku postanowieniem z 25 czerwca 2019 r. na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. zawiesił postępowanie w sprawie do czasu prawomocnego zakończenia postępowania w sprawie V U 796/19.

Postępowanie w sprawie V U 796/19 zostało umorzone postanowieniem z 18 grudnia 2019 r. w związku ze śmiercią (w dniu 26 listopada 2019 r.) ubezpieczonego W. R. (1). Mając to na uwadze sąd rozpoznający niniejszą sprawę, postanowieniem z 9 stycznia 2020 r. podjął zawieszony postępowanie na podstawie art. 180 § 1 pkt 4 k.p.c. (pkt I) oraz ponownie je zawiesił na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. (pkt II).

Pismem z 3 lutego 2020 r. M. R. (1) (żona ubezpieczonego) wniosła o dalsze prowadzenie postępowania z jej udziałem. Postanowieniem z 4 lutego 2020 r. sąd podjął postępowanie na podstawie art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c. Dalsze postępowanie toczyło się z udziałem następców prawnych W. R. (1), tj. M. R. (1) i małoletniego M. R. (2) reprezentowanego przez przedstawiciela ustawowego M. R. (3).

Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z 29 lipca 2020 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał M. R. (1) oraz M. R. (2) reprezentowanemu przez przedstawicielkę ustawową matkę M. R. (1) prawo do wypłaty niezrealizowanego świadczenia, to jest renty rolniczej należnej W. R. (1) od 1 grudnia 2018 r. do 26 listopada 2019 r. (pkt I), stwierdził, że organ rentowy ponosi odpowiedzialność za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji (pkt II) oraz zasądził od Prezesa KRUS na rzecz M. R. (1) 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego

Sąd Okręgowy ustalił, że W. R. (1) w okresach od 1 stycznia 1985 r. do 31 grudnia 1990 r., od 1 stycznia 1991 r. do 1 września 2014 r. oraz od 1 kwietnia 2016 r. podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy z tytułu posiadania gospodarstwa rolnego o pow. 3,1 ha przeliczeniowych (k. 15 akt organu). W przerwie w ww. ubezpieczeniu, tj. w okresie od 2 września 2014 r. do 31 marca 2016 r. pobierał (na podstawie decyzji z 1 września 2014 r. oraz z 18 marca 2015 r.) świadczenie rentowe z KRUS (k. 30 i 77 akt organu). Z akt KRUS wynika, że w związku z nabyciem prawa do renty organ rentowy decyzją z 5 września 2014 r. stwierdził ustanie ubezpieczenia społecznego rolników z mocy ustawy w stosunku do wnioskodawcy od 2 września 2014 r. tj. od dnia następnego

po dniu wydania decyzji o przyznaniu świadczenia (k. 82 akt organu). Z ustaleń Sądu Okręgowego wynika także, że decyzją z 5 lipca 2016 r. odmówiono ubezpieczonemu prawa do renty rolniczej na dalszy okres z uwagi na niespełnianie warunku całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym (k. 126 akt organu). W związku z powyższym, W. R. (1) 28 lipca 2016 r. ponownie zgłosił się do ubezpieczenia społecznego rolników (k. 112-114 akt organu). 8 sierpnia 2016 r. organ rentowy wydał decyzję stwierdzającą podleganie wnioskodawcy ubezpieczeniu społecznemu rolników od 1 kwietnia 2016 r. (k. 115 akt organu).

Sąd Okręgowy ustalił również, że W. R. (2) od 1 stycznia 2015 r. pełnił funkcję członka Rady Nadzorczej (...) Spółdzielni (...) w M.. Z tytułu pełnienia ww. funkcji wnioskodawca został objęty obowiązkowym ubezpieczeniem emerytalnym, rentowym i zdrowotnym w ZUS. W. R. (2) powiadomił o tym KRUS w lutym 2015 r., przedkładając zaświadczenie z 12 lutego 2015 r. (k. 80 akt organu). W związku z pełnioną funkcją ubezpieczony otrzymywał miesięczne świadczenie w wysokości 50 % najniższego wynagrodzenia obowiązującego w Polsce w danym roku, tj. w 2015 r. - 875 zł, 2016 r. - 925 zł, 2017 r. - 1000 zł, 2018 r. - 1050 zł, 2019 r. - 1125 zł (k. 58 akt sprawy).

Decyzją z 6 lutego 2019 r. wnioskodawcy przyznano (od 1 grudnia 2018 r.) prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy bezterminowo (k. 33 akt organu). Decyzją z 11 lutego 2019 r. odwołujący (w związku z nabyciem prawa renty) został wyłączony z ubezpieczenia społecznego rolników z mocy ustawy od 7 lutego 2019 r. (k. 128 akt organu).

1 marca 2019 r. organ rentowy otrzymał z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P. informację, że odwołujący nieprzerwanie od 1 stycznia 2015 r. podlega ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu oraz ubezpieczeniu zdrowotnemu, jako członek rady nadzorczej (k. 38 akt organu). Powyższa okoliczność (de facto znana już wcześniej organowi, tj. od lutego 2015 r.) stała się podstawą do weryfikacji okresów podlegania przez W. R. (1) ubezpieczeniu społecznemu rolników i wydania w tym przedmiocie zaświadczenia, iż wnioskodawca podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników jedynie do 1 września 2014 r. (k. 39 i 56 akt organu).

W konsekwencji, decyzją z 22 marca 2019 r. KRUS uchylił decyzję ostateczną z 8 sierpnia 2016 r. w przedmiocie objęcia odwołującego ubezpieczeniem społecznym rolników z mocy ustawy od 1 kwietnia 2016 r. oraz decyzję z dnia 11 lutego 2019 r. w przedmiocie ustania ubezpieczenia społecznego rolników z mocy ustawy od 7 lutego 2019 r. (k. 45 akt organu). Ponadto, 22 marca 2019 r. wydano decyzję znak: 0100-ZU.402.1.9.2019, w której stwierdzono, że wnioskodawca nie spełnia warunków do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników od 1 kwietnia 2016 r. (k. 142 akt organu). Powyższe decyzje zostały zaskarżone przez W. R. (1). Postępowanie w tym przedmiocie toczyło się pod sygnaturą akt V U 796/19 i zostało umorzone postanowieniem z dnia 18 grudnia 2019 r. w związku ze śmiercią ubezpieczonego.

Sąd Okręgowy wskazał, że zaskarżona w niniejszej sprawie decyzja Prezesa KRUS z 18 kwietnia 2019 r. dotyczyła uchylenia decyzji z 6 lutego 2019 r. przyznającej W. R. (1) prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy. Jak wskazał organ rentowy, uchylenie powyższej decyzji związane było ze stwierdzeniem (22 marca 2019 r.), że wnioskodawca nie spełnia warunków do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy od 1 kwietnia 2016 r. oraz z wcześniejszym uchyleniem (również 22 marca 2019 r.) innych decyzji, a mianowicie z dnia 8 sierpnia 2016 r. stwierdzającej podleganie wnioskodawcy ubezpieczeniu rolniczemu z mocy ustawy od 1 kwietnia 2016 r. oraz z dnia 11 lutego 2019 r. w przedmiocie ustania wobec wnioskodawcy ubezpieczenia społecznego rolników z mocy ustawy od 7 lutego 2019 r.

Sąd Okręgowy stwierdził, że powyższe działania (decyzje) organu rentowego związane były z okolicznością pełnienia przez wnioskodawcę funkcji członka rady nadzorczej (...) Spółdzielni (...) w M. - od 1 stycznia 2015 r. i podlegania z tego tytułu ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym i ubezpieczeniu zdrowotnemu w ZUS. Rolniczy organ rentowy potraktował powyższą okoliczność jako nową okoliczność istniejącą przed wydaniem w/w prawomocnych decyzji i na podstawie art. 114 ust. 1 i ust. 1e pkt 2 ustawy emerytalnej w zw. z art. 52 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z urzędu je uchylił, w tym zaskarżoną w niniejszym postępowaniu decyzję. Tymczasem z bezspornych

ustaleń Sądu Okręgowego wynikało, że powyższa okoliczność znana była KRUS od lutego 2015 r., czyli zarówno przed wydaniem decyzji z 6 lutego 2019 r., jak i tych z 8 sierpnia 2016 r. i 11 lutego 2019 r. Nie ulega zatem wątpliwości, że nie wystąpiła żadna nowa okoliczność (ani nie został przedłożony nowy dowód) mogąca uzasadniać wznowienie postępowania w trybie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej.

Sąd Okręgowy nie zgodził się ze stanowiskiem organu rentowego, który podnosił, że okoliczność ustania ubezpieczenia nie może być przedmiotem badania w niniejszej sprawie, albowiem decyzje dotyczące ustania ubezpieczenia społecznego rolników od 1 kwietnia 2016 r. są ostateczne. Sąd zauważył bowiem, że postępowanie w sprawie z odwołania od decyzji z 22 marca 2019 r. (V U 796/19) zostało umorzone na skutek śmierci ubezpieczonego. Sąd w tamtym postępowaniu nie orzekł zatem merytorycznie w przedmiocie podlegania W. R. (1) ubezpieczeniu społecznemu rolników, okoliczność ta nie była w ogóle badana. Natomiast skoro okresy podlegania ubezpieczeniu stanowią jedną z przesłanek prawa do renty (niezdolność musi bowiem powstać w okresie ubezpieczenia, albo w okresie 18 miesięcy od ustania ubezpieczenia) to sąd rozpoznający niniejszą sprawę (z udziałem następców prawnych ubezpieczonego) jest uprawniony do badania także tej okoliczności.

Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że okoliczność, iż śmierć ubezpieczonego nastąpiła w trakcie postępowania o przyznanie prawa do emerytury lub renty, ma swoje dalsze konsekwencje normatywne w postaci regulacji ust. 2 i 3 art. 136 ustawy emerytalnej. Oczywiście jest bowiem, że następcy prawni zmarłego powinni mieć możliwość wstąpienia do zainicjowanego przez ubezpieczonego postępowania emerytalnego (rentowego) toczącego się przed organem rentowym lub sądem. Zgłoszenie zaś wniosku o kontynuowanie nieukończonego do dnia śmierci uprawnionego postępowania, zrównane jest - w kwestii zachowania rocznego terminu do wygaśnięcia roszczenia - z wystąpieniem z żądaniem wypłaty niezrealizowanego świadczenia. Podsumowując, hipotezą normy art. 136 ust. 1 tej ustawy objęte są sytuacje niezrealizowanego świadczenia przysługującego zarówno osobie dopiero ubiegającej się o emeryturę lub rentę jak i osobie mającej już ustalone prawo do świadczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2015 r., II UK 144/14).

Sąd Okręgowy odwołał się do art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników. Zgodnie z tym przepisem, renta rolnicza z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który łącznie spełnia następujące warunki: podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez wymagany okres, jest trwale lub okresowo całkowicie niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym, całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w okresie podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu lub nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania ubezpieczenia. Ponadto w myśl art. 22 ust. 2 ww. ustawy prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy, które ustało z powodu ustąpienia całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, podlega przywróceniu, jeżeli w ciągu 18 miesięcy od dnia ustania prawa do renty ubezpieczony ponownie stał się całkowicie niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym. W tym miejscu należy zauważyć, że przesłanka niezdolności do pracy nie była w niniejszym postępowaniu w ogóle kwestionowana.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu podlega z mocy ustawy rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny - jeżeli ten rolnik nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo nie ma ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Przepis art. 16 ust. 1 i 3 ustawy w zakresie ubezpieczenia emerytalno-rentowego rolnika, wyłącza podleganie temu ubezpieczeniu z ustawy przez rolnika podlegającego innemu ubezpieczeniu społecznemu. W myśl art. 6 pkt 12 tej ustawy, przez inne ubezpieczenie społeczne rozumie się obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne i rentowe określone w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych lub zaopatrzenie emerytalne określone w odrębnych przepisach.

W świetle powyższych regulacji konsekwencją podjęcia przez rolnika aktywności uzasadniającej objęcie go ubezpieczeniem obowiązkowym w systemie powszechnym była utrata ubezpieczenia rolniczego. Negatywne dla rolników skutki powyższych regulacji sprawiły, że ustawodawca zdecydował o ich pewnym złagodzeniu, co uczynił ustawą zmieniającą z 2014 r. (ustawa z dnia 23 października 2014 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń

społecznych oraz niektórych innych ustaw Dz. U. z 2014 r., poz. 1831), mocą której dodał, między innymi, w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników art. 5b, zgodnie z którym rolnik lub domownik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, został objęty innym ubezpieczeniem społecznym z tytułu wykonywania umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, lub powołania do rady nadzorczej, podlega nadal temu ubezpieczeniu w okresie wykonywania umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy systemowej, lub pełnienia funkcji w radzie nadzorczej, pomimo objęcia go z tego tytułu innym ubezpieczeniem społecznym, jeżeli przychód osiągany z tego tytułu w rozliczeniu miesięcznym nie przekracza kwoty równej połowie minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalonego na podstawie odrębnych przepisów. Przepis ten został zmieniony 31 grudnia 2016 r. poprzez zwiększenie kwoty przychodu w rozliczeniu miesięcznym do pełnej wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Sąd Okręgowy podkreślił, że przepis art. 5b ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wprowadzony został po to, ażeby rolnikom, dla których działalność rolnicza stanowi podstawowe źródło utrzymania, zagwarantować ciągłość ubezpieczenia rolniczego w sytuacji, gdy podejmują się wykonywania nisko wynagradzanych umów zlecenia (analogicznie z tytułu pełnienia funkcji członka rady nadzorczej) co z reguły nie pozwala zgromadzić na indywidualnym koncie emerytalnym w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych "kapitału składkowego" gwarantującego w przyszłości minimalne świadczenie emerytalne. Nie ma więc żadnych podstaw do stwierdzenia, że celu tego nie spełnia pozostawienie możliwości podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników osobie, która dodatkową aktywność w postaci pełnienia funkcji członka rady nadzorczej podjęła w okresie pobierania świadczenia rentowego, przed ponownym zgłoszeniem do rolniczego ubezpieczenia społecznego w pełnym zakresie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2017 r., III UK 90/16, LEX nr 2278302).

W sprawie należało ocenić czy pełnienie w spornym okresie przez wnioskodawcę funkcji członka rady nadzorczej (...) Spółdzielni (...) w M. wyłączało ubezpieczonego z ubezpieczeń społecznych rolniczych. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 marca 2018 r., III UK 40/17 stwierdził, że podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników posiada właściwości subsydiarne. Zostały one zadekretowane w art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Z przepisów tych wynika, że wypadkowemu, chorobowemu, macierzyńskiemu, emerytalnemu i rentowemu ubezpieczeniu społecznemu rolników nie podlegają osoby podlegające innemu ubezpieczeniu społecznemu. Reguła ta skutkuje automatyzmem polegającym na wykluczeniu z mocy prawa z ubezpieczenia rolniczego w razie podjęcia aktywności skutkującej objęciem "innym ubezpieczeniem społecznym". Zasada subsydiarności ubezpieczenia społecznego rolników ograniczana jest przez przypadki normatywnie wymienione, m.in. w art. 5b ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Sąd Okręgowy zauważył, że kwoty które uzyskiwał wnioskodawca przez cały okres pełnienia funkcji członka rady nadzorczej nie przekraczały (w rozliczeniu miesięcznym) połowy minimalnego wynagrodzenia. Zatem, w ocenie Sądu Okręgowego, ubezpieczony spełniał przesłanki pozostania w ubezpieczeniu społecznym rolników przy jednoczesnym podleganiu ubezpieczeniu społecznemu w związku z pełnieniem funkcji członka rady nadzorczej.

Organ rentowy stał natomiast na stanowisku, że niezbędną przesłanką jest także podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników przed objęciem ubezpieczeniem społecznym z powyższego tytułu. W tym zakresie wskazywał, że w dacie 1 stycznia 2015 r. W. R. (1) nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników i nie spełniał warunków do podlegania temu ubezpieczeniu, bowiem pobierał rolnicze świadczenie rentowe.

Sąd Okręgowy nie podzielił stanowiska organu rentowego w tym zakresie. Sąd podkreślił, że pobieranie okresowej renty rolniczej jest swoistą "przerwą" w podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników i nie można jej traktować na równi z innymi przypadkami, w których dochodzi do ustania podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy (LEX nr 565125). Podobne stanowisko wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 grudnia 2005 r. (III UK 129/05) - gdzie wskazał, że wraz z upływem czasokresu pobierania okresowej renty inwalidzkiej, która powinna być traktowana jako przerwa w podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników - wnioskodawca powraca do statusu ubezpieczonego w ramach ubezpieczenia społecznego rolników, o ile nadal spełnia wymagania prawne, jakim czynił

zadość w chwili uprzedniego nabycia prawa do tego ubezpieczenia -LEX nr 490367. W ocenie Sądu Okręgowego podobne rozważania należało odnieść do sytuacji ubezpieczonego.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy uznał, że Prezes KRUS bezpodstawnie wyłączył W. R. (1) z ubezpieczenia rolniczego od 1 kwietnia 2016 r., a co za tym idzie, także niezasadnie uchylił decyzję z 6 lutego 2018 r. przyznającą mu prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy. Powyższe ustalenia skutkowały zmianą zaskarżonej decyzji, o czym Sąd Okręgowy orzekł jak w punkcie I sentencji wyroku na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c.

W pkt II wyroku Sąd Okręgowy zgodnie z przepisem art. 118 § 1a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z urzędu orzekł w przedmiocie odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji. Zdaniem Sądu Okręgowego, w okolicznościach przedmiotowej sprawy wystąpiły podstawy do stwierdzenia odpowiedzialności organu rentowego, bowiem dowody zaprezentowane w trakcie postępowania sądowego były tożsame z dowodami, którymi dysponował organ rentowy w trakcie prowadzonego postępowania administracyjnego. Oznacza to, że przyczyną, dla której strona skarżąca uzyskała pozytywne dla siebie rozstrzygnięcie w następstwie postępowania sądowego nie były dowody czy okoliczności, do których organ rentowy nie mógłby się wcześniej ustosunkować. Po pierwsze organ rentowy już od lutego 2015 r. dysponował informacją, że wnioskodawca od stycznia 2015 r. pełni funkcje członka rady nadzorczej. Zatem niewątpliwie nie była to nowa okoliczność, która mogłaby uzasadnić uchylenie decyzji na podstawie art. 114 ust. 1 i ust. 1e pkt 2 z urzędu (a taką właśnie podstawę organ podał zarówno w treści decyzji jak i jej uzasadnienia). Ponadto organ rentowy wyłączył wnioskodawcę z ubezpieczenia od 1 września 2016 r. a w konsekwencji uchylił decyzję z 6 lutego 2019 r. (przyznającą ubezpieczonemu rentę rolniczą) z pominięciem art. 5b ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Całokształt okoliczności przedmiotowej sprawy (w tym uzasadnienia poszczególnych decyzji znajdujących się w aktach organu) sugeruje, że organ nie badał czy wystąpiły określone w tym przepisie przesłanki pozostania w ubezpieczeniu społecznym rolników przy jednoczesnym podleganiu ubezpieczeniu społecznemu w związku z powołaniem do rad nadzorczych. Informacje o pełnieniu funkcji członka rady nadzorczej i podlegania z tego tytułu ubezpieczeniom emerytalnym, rentowym i zdrowotnemu automatycznie potraktował jako okoliczność przesądzającą o wyłączeniu z ubezpieczenia rolniczego. Wobec powyższego w ocenie Sądu wystąpiły podstawy do stwierdzenia odpowiedzialności organu rentowego za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

W pkt III wyroku Sąd rozstrzygnął o kosztach procesu na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800).

Apelację o powyższego wyroku wniósł pełnomocnik Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, zaskarżając powyższy wyrok w całości i zarzucając sądowi pierwszej instancji:

1) błędne ustalenie stanu faktycznego, tj. błędne przyjęcie, że fakt podlegania W. R. (1) innemu ubezpieczeniu w ZUS był znany organowi rentowemu przed wydaniem decyzji z 8 sierpnia 2016 r., jak i przed wydaniem decyzji z 6 i 11 lutego 2019 r., a tymczasem stan faktyczny jest taki, że 28 lipca 2016 r. W. R. (1) zgłosił się do ubezpieczenia społecznego rolników (k 112-114 akt UNO 307333), ale w zgłoszeniu w punkcie „13. Podleganie innemu ubezpieczeniu społecznemu (podać z jakiego tytułu i w jakim zakresie)", napisał kreskę, a więc wskazał nieprawdziwy fakt, że w tym czasie nie podlegał innemu ubezpieczeniu (k-112 akt UNO 307333), chociaż przed wypełnieniem tego zgłoszenia zostało mu przesłane pismo z 12 lipca 2016 r. (k-111) o tytule (...) w którym wyjaśniono, kto jest osobą podlegającą innemu ubezpieczeniu społecznemu i przypomniano o treści art. 37 ust. 1 ustawy o u.s.r., tj. o obowiązku informowania Kasy o okolicznościach mających wpływ na podleganie ubezpieczeniu i o zmianach tych okoliczności, stąd 28 lipca 2016 r. organ rentowy miał podstawy do przyjęcia, że informacja o tym, że W. R. (1) podlega innemu ubezpieczeniu w ZUS jest już nieaktualna, bo sam zainteresowany podał fakt niepodlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu. Ponadto W. R. (1) w oświadczeniu wnioskodawcy w pkt. 7, zaznaczył iż nie prowadzi działalności podlegającej obowiązkowi podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu (k-1 akt GI 524149 wniosek z 2018 r.). Również w kwestionariuszu

dotyczącym okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników odwołujący nie wskazał, że od 1 stycznia 2015 r. jest nadal członkiem rady nadzorczej (k-4 akt GI 524149 wniosek 2018 r.).

2) naruszenie przepisów postępowania, a w szczególności:

a) art. 233 §1 k.p.c. przez:

- błędne przyjęcie, iż nie wystąpiła żadna nowa okoliczność, ani nie został przedłożony nowy dowód, mogące uzasadniać wznowienie postępowania w trybie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej;

- błędne przyjęcie, iż 6 lutego 2019 r. (tj. w dacie wydania decyzji przyznającej od 1 grudnia 2018 r. prawa do bezterminowej renty rolniczej z tytułu niezdolności) organowi rentowemu znana była okoliczność podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu jako członka rady nadzorczej, bowiem W. R. (1) zaprzeczył temu faktowi 28 lipca 2016 r. zgłaszając się do ubezpieczenia społecznego rolników (k. 112-114 akt UNO 307333), a po raz drugi zaprzeczył temu faktowi w oświadczeniu wnioskodawcy w pkt. 7 wniosku z 2018 r. (k. 1 akt GI 524149.), jak i w kwestionariuszu dotyczącym okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, w którym również nie wskazał, że od 1 stycznia 2015 r. jest nadal członkiem rady nadzorczej (k. 4 akt GI 524149);

b) art. 2 § 3 k.p.c. w związku z art. 16 §1 k.p.a. i art. 365 k.p.c. przez niezgodne z tymi przepisami uznanie, iż mimo prawomocności decyzji:

- z 22.03.2019 r. znak: 0100-ZU.402.1.9.2019 stwierdzającej niespełnianie warunków do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy W. R. (1) (k. 142 akt),
- z 22.03.2019 r. znak: 0100-ZU.401.282.2019 uchylającej decyzję o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników z 8.08.2016 r. znak: 0100- ZU.402.1750.2016 (k. 115 akt) oraz decyzję o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników z dnia 11.02.2019 r. znak: 0100-ZU.402.249.2019 stwierdzającą ustanie ubezpieczenia społecznego rolników od dnia 07.02.2019 r. (k. 128 akt), bowiem prawomocne jest postanowienie w sprawie umorzenia postępowania – V U 796/19 dotyczącego odwołania od tych decyzji, to niezasadnie sąd pierwszej instancji przyjął, że jest uprawniony do badania okoliczności w przedmiocie podlegania W. R. (1) ubezpieczeniu społecznemu rolników, które zostały ustalone tymi decyzjami;

3) naruszenie prawa materialnego, a w szczególności: art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej w związku z art. 52 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, przez błędne niezastosowanie tego przepisu w niniejszej sprawie, mimo iż 22.03.2019 r. wydana została decyzja o uchyleniu decyzji z 8.08.2016 r. w przedmiocie objęcia W. R. (1) ubezpieczeniem społecznym rolników z mocy ustawy od dnia 1.04.2016 r., a zatem decyzja z 6.02.2019 r. o przyznaniu ww. świadczenia od 1.12.2018 r. była wydana w oparciu o decyzję, która została następnie uchylona, a więc decyzja z 6.02.2019 r. o przyznaniu ww. świadczenia od 1.12.2018 była wydana dlatego, że w trakcie rozpoznawania wniosku o rentę rolniczą organ rentowy nie posiadał informacji o pozostawieniu odwołującego w ubezpieczeniu emerytalno-rentowym jako członek rady nadzorczej, stąd brak jest podstaw do uznania, iż nie zaszyły przesłanki do wydania zaskarżonej decyzji uchylającej prawomocną decyzję o przyznaniu prawa do renty rolniczej, bowiem w wyniku weryfikacji ubezpieczenia społecznego rolników całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w okresie, w którym odwołujący nie podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu oraz powstała po upływie 18 miesięcy od ustania tego ubezpieczenia, stąd ubezpieczony nie spełniał jednego z warunków do uzyskania uprawnień do ww. świadczenia od 1.12.2018 r.

a) art. 5b ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, przez błędne zastosowanie niniejszego przepisu w niniejszej sprawie, chociaż zgodnie z powyższym przepisem rolnik lub domownik może pozostać w ubezpieczeniu rolniczym, mimo jednoczesnego podlegania ubezpieczeniu społecznemu w związku z powołaniem do rady nadzorczej, tylko wówczas, gdy podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników przed objęciem ubezpieczeniem społecznym z tego tytułu;

b) art. 118 §1 a ustawy o emeryturach i rentach z FUS przez błędne zastosowanie niniejszego przepisu na skutek :

- błędnego przyjęcia, że organ rentowy ponosi odpowiedzialność, bowiem od lutego 2015 r. dysponował informacją, że wnioskodawca od stycznia 2015 r. pełni funkcje członka rady nadzorczej, a więc sąd pierwszej instancji całkowicie pominął podane przez wnioskodawcę później informacje o niepodleganiu innemu ubezpieczeniu społecznemu,

- błędnego przyjęcia, że organ rentowy winien badać w postępowaniu dotyczącym prawa do renty rolniczej, czy wystąpiły określone w przepisie art. 5b ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przesłanki pozostania w ubezpieczeniu rolniczym przy jednoczesnym podleganiu ubezpieczeniu społecznemu w związku z powołaniem do rady nadzorczej, chociaż w trakcie rozpoznawania wniosku o rentę rolniczą organ rentowy nie posiadał informacji o pozostawaniu odwołującego w ubezpieczeniu emerytalno- rentowym jako członek rady nadzorczej, a ponadto, 22 marca 2019 r. wydana została decyzja o uchyleniu decyzji z 8 sierpnia 2016 r. w przedmiocie objęcia Pana W. R. (1) ubezpieczeniem społecznym rolników z mocy ustawy od dnia 01.04.2016 r., a zatem decyzja z dnia 06.02.2019 r. o przyznaniu ww. świadczenia od 01.12.2018 r. była wydana w oparciu o decyzję, która została następnie uchylona.

Wskazując na powyższe zarzuty apelacji, organ rentowy wnosi o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie odwołania w całości.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Ustalenia faktyczne sądu pierwszej instancji zasadniczo są bezsporne. Spór co do faktów dotyczył tego czy rolniczy organ rentowy wydając decyzję z 8.08.2016 r., miał wiedzę o podleganiu przez W. R. (1) innemu ubezpieczeniu społecznemu.

Z jednej strony bez wątplenia W. R. (1) w marcu 2015 r. poinformował rolniczy organ rentowy, że jest członkiem Rady Nadzorczej (...) Spółdzielni (...) w M. i od 1.01.2015 r. został objęty ubezpieczeniami społecznymi (zaświadczenie k. 87 akt ubezpieczeniowych KRUS). Natomiast w kwietniu 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych przedstawił (...) Rolniczego (...) informację, że W. R. (1) został zgłoszony do ubezpieczenia zdrowotnego od 1.04.2003 r. do 31.12.2014 r. jako członek Rady Nadzorczej (...) M. (pismo ZUS z 7.04.2015 r. k. 95-97 akt U. KRUS). Z drugiej strony W. R. (1) 28.07.2016 r. złożył zgłoszenie do ubezpieczenia społecznego rolników (k. 112 akt ubezpieczeniowych KRUS) i w miejscu przeznaczonym na wypowiedzenie się co do podlegania innemu ubezpieczeniu (pkt 13 druku) wstawił kreskę. Takie oznaczenie rozumiane powinno być jako zaprzeczenie podlegania ubezpieczeniu. W. R. (1) składając wniosek o rentę rolniczą 5.12.2018 r. także nie wskazał, iż podlega ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu jako członek rady nadzorczej, bowiem w oświadczeniu wnioskodawcy w pkt. 7, zaznaczył iż nie prowadzi działalności podlegającej obowiązkowi podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu (k. 1 akt GI KRUS wniosek z 2018 r.). Podobnie w kwestionariuszu dotyczącym okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników nie wskazał, że od 1.01.2015 r. jest nadal członkiem rady nadzorczej (k-4 akt GI KRUS 2018 r.),

Stąd rolniczy organ rentowy przyznając prawo do renty rolniczej nie miał podstaw do uznania, iż W. R. (1) pozostaje nieprzerwanie od 1.01.2015 r. w innym ubezpieczeniu, skoro zaprzeczył podleganiu innemu ubezpieczeniu. Oczywiście mając na względzie długotrwałe członkostwo w radzie nadzorczej rolniczy organ rentowy mógł wyjaśnić sprawę, np. kierując wprost pytanie do W. R. (1) o podleganie ubezpieczeniom z tytułu członkostwa w radzie, ewentualnie zwracając się do ZUS lub (...) w M.. W ocenie Sądu Apelacyjnego nie miał jednak takiego obowiązku.

Powyższe oznacza, że zasadny jest zarzut I (pierwszy) apelacji.

Zarazem prowadzi to do wniosku, że informacja ZUS o poleganiu ubezpieczeniach społecznymi przez W. R. (1), którą rolniczy organ rentowy otrzymał 1.03.2019 r. była nową okolicznością (zob. zarzut II.1):

- dla wydania decyzji z 22.03.2019 r. - w rozumieniu art. 83 a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t. j. Dz.U.2020.266 ze zm.), dalej zwana „ustawą systemową” w zw. z art. 52 ust. 1 ustawy

z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (j.t. Dz.U.2021.266), dalej jako „u.s.r.” oraz w r Do kwestii ubezpieczenia społecznego nie ma zastosowania

- dla wydania decyzji zaskarżonej - w rozumieniu art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t. Dz.U.2020.53 ze zm.), dalej zwana „ustawą emerytalną” w zw. z art. 44 ust. 2 u.s.r.

Dodatkowo Sąd Apelacyjny ustala, że 26.03.2020 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wydał decyzję skierowaną do M. R. (1) w sprawie nadpłaty należności. W decyzji tej stwierdził, że na koncie zmarłego W. R. (1) występuje nadpłata z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne rolników w kwocie 4.646 zł. W uzasadnieniu tej decyzji wskazano, że nadpłata dotyczy składek na ubezpieczenie społeczne rolników od 1.04.2016 r. do 7.02.2019 r. Stwierdzono też, że nadpłata wynika, z wydania decyzji z 22.03.2019 r. o uchyleniu decyzji ostatecznych z: 8.08.2016 r. o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu i 11.02.2019 r. o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników (k. 226 akt ubezpieczeniowych KRUS). Brak jest informacji, że decyzję z 26.03.2020 r. doręczono M. R. (1).

Kwestie związane z okolicznościami podnoszonymi w ramach zarzutu naruszenia art. 2§3 k.p.c. w zw. z art. 16§1 k.p.a. i art. 365 k.p.c. są kluczowe dla rozstrzygnięcia sprawy.

Z jednej strony należy rozstrzygnąć:

1) czy sąd w niniejszej sprawie jest związany decyzją z 22.03.2019 r. znak 0100-ZU-.401.282.2019 oraz decyzją z 22.03.2019 r. znak 0100-ZU.402.1.9.2019, co oznaczałoby konieczność przyjęcia, że W. R. (1) nie podlegał ubezpieczeniu rolniczemu od 1.04.2016 r.;

a w wypadku odpowiedzi negatywnej należy rozważyć:

2) jakie znaczenie ma decyzja z 26.03.2020 r. stwierdzająca nadpłatę;

3) czy sąd powszechny może samodzielnie ustalić podleganie ubezpieczeniu rolniczemu jako przesłanki przysługiwania prawa do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy.

Przypomnieć należy, że zaskarżona decyzja z 18 kwietnia 2019 r. dotyczyła uchylenia decyzji z 6 lutego 2019 r. przyznającej W. R. (1) prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy. Uchylenie decyzji o przyznaniu renty nastąpiło na skutek wydania decyzji z 22 marca 2019 r. stwierdzającej, że wnioskodawca nie spełnia warunków do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy od 1 kwietnia 2016 r. oraz na skutek decyzji również 22 marca 2019 r. uchylającej dwie inne decyzje, a mianowicie decyzję z 8 sierpnia 2016 r. stwierdzającą podleganie wnioskodawcy ubezpieczeniu rolniczemu z mocy ustawy od 1 kwietnia 2016 r. oraz z 11 lutego 2019 r. w przedmiocie ustania wobec wnioskodawcy ubezpieczenia społecznego rolników z mocy ustawy od 7 lutego 2019 r.

Sąd Apelacyjny nie podziela poglądu, że doszło do naruszenia art. 2 § 3 k.p.c. w zw. z art. 16 § 1 k.p.a. i art. 365 k.p.c.. Nie podziela też stanowiska rolniczego organu rentowego, że obie decyzje z 22 marca 2019 r., przesądzające o wykluczeniu W. R. (1) z ubezpieczenia społecznego rolników wywierają skutek prawny wobec odwołujących się w niniejszej sprawie.

Wskazać należy, że zarówno:

a) decyzja z 22 marca 2019 r. znak: 0100-ZU.401.282.2019 (k. 141 akt ubezpieczeniowych KRUS.) - uchylająca decyzję z 8 sierpnia 2016 r. o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników (k. 115. akt ubezpieczeniowych KRUS) oraz decyzję z 11 lutego 2019 r. stwierdzającą ustanie ubezpieczenia społecznego rolników od 7 lutego 2019 r. (k. 128 akt ubezpieczeniowych KRUS), jak i

b) decyzja z 22 marca 2019 r. znak: 0100-ZU.402.1.9.2019 (k. 142 akt) - stwierdzająca niespełnianie warunków do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy,

nie mogły skutecznie uprawomocnić się wobec W. R. (1) wobec jego śmierci, nie mogły także uprawomocnić się względem jego następców prawnych (sensu largo), ponieważ po jego śmierci 26 listopada 2019 r., Sąd Okręgowy postanowieniem z 18 grudnia 2019 r. umorzył postępowanie w sprawie odwołań od powyższych decyzji (sygn. akt V U 796/19).

Po powzięciu informacji o śmierci W. R. (1), Sąd Okręgowy w sprawie V U 796/19 nie wezwał jego następców prawnych do udziału w postępowaniu. M. tego nie traktował M. R. (1) jako strony (innej osoby której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja): nie doręczył jej pism procesowych, nie zawiadamiał o terminie rozprawy, nie oznaczył jako stronę w protokole i w postanowieniu.

Jak słusznie zauważył sąd pierwszej instancji, następcy prawni zmarłego powinni mieć możliwość wstąpienia do zainicjowanego przez ubezpieczonego postępowania toczącego się przed organem rentowym lub sądem. Należy ponadto zaznaczyć, że żona M. R. (1) również była adresatką obu zaskarżonych w postępowaniu V U 796/19 decyzji z 22 marca 2019 r. i podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników jako małżonek rolnika nieprzerwanie od 5 maja 1994 r. (k. 9, k.136 akt ubezpieczeniowych KRUS), co wskazuje na istnienie jej interesu prawnego w merytorycznym rozpoznaniu odwołań i powinno skutkować uznaniem jej za stronę w rozumieniu art. 477¹¹ § 2 k.p.c. Skutkiem takiego pominięcia strony (niewezwania jej do wzięcia udziału w sprawie) jest pozbawienie go możliwości obrony swych praw - art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 477¹¹ § 1 k.p.c. (zob. wyrok SA we Wrocławiu z 28 września 2017 r. sygn. III AUa 584/17; wyrok SA w Lublinie z 30 listopada 2016 r. sygn. III AUa 530/16).

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 8 czerwca 2017 r. o sygn. II UZ 22/17 – w postępowaniu sądowym wszczętym po dniu 30 kwietnia 2011 r. status zainteresowanego posiada małżonek zmarłego ubezpieczonego lub innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy decyzja organu rentowego dotycząca podlegania ubezpieczeniom społecznym i składek na ubezpieczenie społeczne (art. 477¹¹ § 1 i 2 k.p.c.). W uzasadnieniu postanowienia Sąd Najwyższy wyjaśnił również, że „ewentualny udział małżonka zmarłego w postępowaniu, zarówno przed organem rentowym, jak i przed sądem ubezpieczeń społecznych można rozpatrywać również w kategorii następstwa prawnego po zmarłym ubezpieczonym, wynikający z własnego interesu prawnego zainteresowanego, który zaktualizował się po śmierci ubezpieczonego (koincydencja wysokości renty rodzinnej i podstawy wymiaru składki zmarłego ubezpieczonego). Powstaje on wprawdzie wraz ze śmiercią ubezpieczonego, ale nie w wyniku sukcesji praw. Niewątpliwie wysokość zgromadzonych składek na koncie ubezpieczonego ma wpływ na wysokość renty rodzinnej po zmarłym”. Z powyższych rozważań wynika, że własny interes prawny w rozstrzygnięciu sprawy V U 796/19, aktualizujący się po śmierci ubezpieczonego posiadał również jego małoletni syn M. R. (2). Rozpoznawana sprawa o rentę rolniczą jest wyrazem takiego bezpośredniego oddziaływania rozstrzygnięcia w danym postępowaniu (V U 796/19) na prawa i obowiązki następcy prawnego W. R. (1).

Słusznie sąd pierwszej instancji zauważył, że Sąd Okręgowy w sprawie V U 796/19 nie orzekł merytorycznie w przedmiocie podlegania W. R. (1) ubezpieczeniu społecznemu rolników, a okoliczność ta nie była w ogóle badana. Wskazać jednak należy, że postanowienie o umorzeniu postępowania nie posiada waloru powagi rzeczy osądzonej. Powaga rzeczy osądzonej jest cechą orzeczeń o charakterze merytorycznym. Już tylko z tego powodu twierdzenie organu rentowego, że umorzenie postępowania w sprawie z odwołań od decyzji z 22 marca 2019 r., skutkuje oddziaływaniem na sferę prawną M. R. (1) i W. R. (1), jest błędne. Okoliczność, że przed umorzeniem postępowania w sprawie V U 796/19, Sąd Okręgowy nie wezwał następców prawnych W. R. (1), a w szczególności jego żony M. R. (1), która również była adresatką zaskarżonych w postępowaniu V U 796/19 decyzji z 22 marca 2019 r., nie może pozostawać bez znaczenia dla oceny skuteczności zaskarżonych w tym postępowaniu decyzji.

W ocenie Sądu Apelacyjnego umorzenie postępowania wywołanego wniesieniem odwołania przez W. R. (1), z uwagi na brak następcy prawnego strony, która utraciła zdolność sądową nie wywołuje skutku takiego, że decyzja stała się prawomocna, a tym samym ostateczna wobec W. R. (1) (art. 16 k.p.a.). Nie można zatem uznać, że taki skutek wywołała wobec jego następców prawnych (sensu largo).

Trzeba mieć na względzie to, że materialne prawo administracyjne, czy też prawo ubezpieczeń społecznych może wskazywać wprost podmioty, na które przechodzą prawa lub obowiązki albo da się je ustalić na podstawie rodzaju sprawy administracyjnej. W niniejszej sprawie, jak już wskazywano, następstwo to dotyczy M. R. (1) i M. R. (2). Ma to związek chociażby, z ewentualnymi uprawnieniami do niezrealizowanego świadczenia. W konsekwencji, nie można uznać, że wobec tych osób decyzja ma skutek decyzji ostatecznej. Zatem umorzenie postępowania w sprawie V U 796/19 Sądu Okręgowego w Białymstoku ma skutek analogiczny do tego jaki określa art. 105 k.p.a.

Trzeba mieć też na względzie, że typowa decyzja administracyjna jest decyzją konstytutywną i do takich decyzji odnosi się zasadniczo ich trwałość jako decyzji ostatecznej. Inaczej trzeba podchodzić do decyzji administracyjnej będącej w istocie czynnością deklaratywną polegającą na konkluzywnym stwierdzeniu powinności i praw wynikających z norm typu czwartego (normy typu czwartego w rozumieniu wskazanym przez T. K., Nabycie prawa na mocy decyzji administracyjne, LEX Rozdział IV.1.3. - pierwotne normy typu czwartego ustanawiają najprostszy z mechanizmów nabycia prawa, obejmującego – poza odnośną normą – tylko relewantny stan faktyczny, z wyłączeniem czynności konwencjonalnych; stosowanie norm pierwotnych typu czwartego polega na podjęciu deklaratywnej czynności konwencjonalnej).

Na mocy decyzji stwierdzającej podleganie ubezpieczeniu społecznemu nie nabywa się prawa. Prawo to powstaje z mocy ustawy. Zatem decyzja z 22 marca 2019 r. znak: 0100-ZU.402.1.9.2019 (k. 142 akt) - stwierdzająca niespełnianie warunków do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy, nie mogła pozbawić prawa lub doprowadzić do nabycia prawa, bowiem ten walor przysługuje decyzjom konstytutywnym (czyli typowym decyzjom administracyjnym). Decyzje wydawane w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych z reguły takimi decyzjami nie są. Stąd też przedstawiona sytuacja procesowa prowadzi do wniosku, że występuje całkowity brak skuteczności decyzji z 22 marca 2019 r. znak: 0100-ZU.402.1.9.2019 w sferze indywidualnej norm pierwotnych (czyli w kwestii podlegania lub niepodlegania ubezpieczeniu społecznemu). Decyzja która nie nabrała i nie nabierze waloru ostateczności, analogicznie jak decyzja która została zaskarżona w toku instancji administracyjnej, „jawi się ... jako pierwsze podejście czy pierwsza – nieefektywna – próba dokonania czynności konwencjonalnej” (T. K., Nabycie prawa na mocy decyzji administracyjnej, LEX. Rozdział IV.1.4.). Można to też odnosić do decyzji z 22 marca 2019 r. znak: 0100-ZU.401.282.2019 (k. 141 a.o.r.) - uchylającej decyzję z 8 sierpnia 2016 r. oraz decyzję z 11 lutego 2019 r., czyli do decyzji dotyczącej zastosowania norm wtórnych.

Niewezwanie następców prawnych W. R. (1) do wzięcia udziału w sprawie V U 796/19 i umorzenie tego postępowania, pozbawiło ich możliwości obrony swych praw. Powyższe zaniedbanie powinno skutkować uznaniem, że zarówno decyzja z 22 marca 2019 r. (uchylająca decyzję z 8 sierpnia 2016 r. o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników oraz decyzję z 11 lutego 2019 r. stwierdzającą ustanie ubezpieczenia społecznego rolników od dnia 7 lutego 2019 r.), jak i decyzja z 22 marca 2019 r. (stwierdzająca niespełnianie warunków do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy W. R. (1)), nie wywierają skutku względem następców prawnych W. R. (1). Inaczej mówiąc nie można uznać, że odwołujący się w niniejszej sprawie weszli w sytuację prawną W. R. (1), którą miały spowodować decyzje z 22 marca 2019 r. (zob. art. 30 § 4 k.p.a.). Wejście w sytuację prawną W. R. (1) przez odwołujących mogłoby mieć miejsce jedynie wówczas, gdyby skutkiem następstwa procesowego wstąpili oni do udziału w sprawie V U 796/19.

W konsekwencji powyższych stwierdzeń, w ocenie Sądu Apelacyjnego, w sprawie o rentę rolniczą istotna jest treść decyzji z 8 sierpnia 2016 r., a gdyby nawet uznawać, że decyzja dotycząca zastosowania norm wtórnych czyli decyzja z 22 marca 2019 r. znak: 0100-ZU.401.282.2019 (k. 141 akt ubezpieczeniowych KRUS) wywołała skutek w postaci uchylecia decyzji z 8 sierpnia 2016 r., to sąd ubezpieczeń społecznych jest uprawniony do ustalenia podlegania ubezpieczeniom społecznym jako przesłanki przysługiwania prawa do renty. Zwłaszcza w sytuacji kiedy ubezpieczony nie żyje i nie jest wdrożone postępowanie w kwestii podlegania ubezpieczeniu z udziałem następców prawnych (sensu largo). Nie budzi bowiem wątpliwości, jak wskazano wyżej, że decyzja z 22 marca 2019 r. stwierdzająca niespełnianie warunków do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, jako decyzja dotycząca deklaratywnego ustalenia stanu prawnego (zastosowania norm typu czwartego) w okolicznościach sprawy nie wywołuje skutku oprawnego.

Dodatkowo należało rozważyć skuteczność decyzji z 26.03.2020 r. skierowanej do M. R. (1), stwierdzającej, że na koncie zmarłego W. R. (1) nadpłatę z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne rolników w kwocie 4.646 zł. W uzasadnieniu tej decyzji stwierdzono, że nadłata dotyczy składek na ubezpieczenie społeczne rolników od 1.04.2016 r. do 7.02.2019 r. i wynika, z wydania decyzji z 22.03.2019 r. o uchyleniu decyzji ostatecznych z: 8.08.2016 r. o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu i 11.02.2019 r. o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników.

W ocenie Sądu Apelacyjnego decyzja ta nie może pośrednio wyłączać z ubezpieczenia W. R. (1). Nie można też w okolicznościach sprawy powodować, stwierdzenia, że składki nie zostały opłacone. Skoro składki zostały opłacone w prawidłowej wysokości, a ich zwrot mimo spełniania przesłanek do podlegania ubezpieczeniu społecznemu, wynika z błędnego przyjęcia, że decyzja z 22.03.2019 r. o niepodleganiu ubezpieczeniu wywiera skutek wobec M. R. (1), to decyzja z 26.03.2020 r. nie może powodować uznania, że składki nie zostały opłacone w rozumieniu art. 6 pkt 14 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (j. t. Dz.U.2021.266).

Rozważenie kwestii podlegania ubezpieczeniu w spornym okresie, z punktu widzenia prawa materialnego, także prowadzi do wniosku, że stanowisko sądu pierwszej instancji jest prawidłowe.

W związku z tym, że jedną z przesłanek prawa do renty rolniczej jest wymóg, by całkowita niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w okresie podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu lub w okresach, o których mowa w art. 20 ust. 1 pkt 1 i 2 u.s.r., lub nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów (przesłanka z art. 21 ust. 1 pkt 3 u.s.r.), należało ustalić czy W. R. (1) podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników w dacie powstania całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, albo czy niezdolność ta powstała w okresie 18 miesięcy od ustania ubezpieczenia. Okolicznością bezsporną było przy tym, że ustalona orzeczeniem lekarza rzeczoznawcy Kasy z 10 stycznia 2019 r. całkowita niezdolność wnioskodawcy do pracy w gospodarstwie rolnym istnieje od 28 listopada 2018 r.

Organ rentowy stał na stanowisku, że na skutek uchylenia decyzji z 8 sierpnia 2016 r. o objęciu W. R. (1) ubezpieczeniem społecznym rolników (decyzja z 22 marca 2019 r.), oraz na skutek decyzji z 22 marca 2019 r. stwierdzającej, że nie spełnia on warunków do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników od 1 kwietnia 2014 r., Sąd Okręgowy nie mógł zastosować art. 5b u.s.r. W ocenie organu rentowego, niezbędną przesłanką do zastosowania tego przepisu jest bowiem podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników przed objęciem powszechnym ubezpieczeniem społecznym.

W ocenie sądu Apelacyjnego, jak już wskazano decyzje z 22.03.2019 r. nie odniosły skutku wobec W. R. (1), wobec tego nie odnoszą skutków także wobec jego następców prawnych (sensu largo).

Tym niemniej w ocenie Sądu Apelacyjnego istniały przesłanki do podlegania ubezpieczeniu społecznemu przez W. R. (1). W tym zakresie organ wskazywał, że W. R. (1) od 1 stycznia 2015 r. podlegał powszechnemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu członkostwa w radzie nadzorczej, a wówczas nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników i nie spełniał warunków do podlegania temu ubezpieczeniu, bowiem w okresie od 2 września 2014 r. do 31 marca 2016 r. pobierał rolnicze świadczenie rentowe z KRUS, przyznane decyzjami z 1 września 2014 r. oraz z 18 marca 2015 r. Z akt KRUS wynika bowiem, że w związku z nabyciem prawa do renty, organ rentowy decyzją z 5 września 2014 r. stwierdził ustanie ubezpieczenia społecznego rolników z mocy ustawy w stosunku do W. R. (1) od 2 września 2014 r. tj. od dnia następnego po dniu wydania decyzji o przyznaniu świadczenia (k. 82 akt KRUS).

Należy przypomnieć, że zgodnie z art. 7 ust. 1 u.s.r., ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu podlega z mocy ustawy rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny - jeżeli ten rolnik nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo nie ma ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Przepis art. 16 ust. 1 i 3 u.s.r. w zakresie ubezpieczenia emerytalno-rentowego rolnika, wyłącza podleganie temu ubezpieczeniu z ustawy przez rolnika podlegającego innemu ubezpieczeniu społecznemu. W myśl art. 6 pkt 12 u.s.r., przez inne

ubezpieczenie społeczne rozumie się obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne i rentowe określone w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych lub zaopatrzenie emerytalne określone w odrębnych przepisach.

W świetle powołanych wyżej przepisów konsekwencją podjęcia przez rolnika aktywności uzasadniającej objęcie go obowiązkowym ubezpieczeniem powszechnym, powinna być utrata ubezpieczenia rolniczego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, sąd pierwszej instancji prawidłowo w tym zakresie powołał się na treść art. 5b ust. 1 u.s.r. zgodnie z którym rolnik lub domownik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, został objęty innym ubezpieczeniem społecznym z tytułu wykonywania umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy systemowej, lub powołania do rady nadzorczej, podlega nadal temu ubezpieczeniu w okresie wykonywania umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy systemowej, lub pełnienia funkcji w radzie nadzorczej, pomimo objęcia go z tego tytułu innym ubezpieczeniem społecznym, jeżeli przychód osiągany z tego tytułu w rozliczeniu miesięcznym nie przekracza kwoty równej połowie minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalonego na podstawie odrębnych przepisów. Przepis ten został zmieniony 31 grudnia 2016 r. poprzez zwiększenie kwoty przychodu w rozliczeniu miesięcznym do pełnej wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę (Dz. U. z 2016 r. poz. 2043 ze zm.). Jak słusznie zauważył Sąd Okręgowy, art. 5b ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wprowadzony został po to, żeby rolnikom, dla których działalność rolnicza stanowi podstawowe źródło utrzymania, zagwarantować ciągłość ubezpieczenia rolniczego w sytuacji, gdy podejmują się wykonywania nisko wynagradzanych umów zlecenia (analogicznie z tytułu pełnienia funkcji członka rady nadzorczej) co z reguły nie pozwala zgromadzić na indywidualnym koncie emerytalnym w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych "kapitału składkowego" gwarantującego w przyszłości minimalne świadczenie emerytalne. Nie ma więc podstaw do stwierdzenia, że celu tego nie spełnia pozostawienie możliwości podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników osobie, która dodatkową aktywność w postaci pełnienia funkcji członka rady nadzorczej podjęła w okresie pobierania świadczenia rentowego, przed ponownym zgłoszeniem do rolniczego ubezpieczenia społecznego w pełnym zakresie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2017 r., III UK 90/16, LEX nr 2278302).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, rozpoczęcie pełnienia funkcji członka rady nadzorczej (...) Spółdzielni (...) w M. od 1 stycznia 2015 r. tj. w okresie gdy W. R. (1) pobierał rolnicze świadczenie rentowe z KRUS (od 2 września 2014 r. do 31 marca 2016 r.), w związku z czym organ rentowy decyzją z 5 września 2014 r. stwierdził ustanie ubezpieczenia społecznego rolników z mocy ustawy od 2 września 2014 r. - nie może prowadzić do wyłączenia zastosowania względem niego przepisu art. 5b ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Sąd Apelacyjny podziela stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 8 października 2008 r. (sygn. I UK 74/08), zgodnie z którym „korzystanie z prawa do renty rolniczej nie pozbawia, po upływie okresu pobierania tego świadczenia, statusu ubezpieczonego rolnika osoby, która prowadząc równocześnie pozarolniczą działalność gospodarczą, spełniała i spełnia nadal warunki do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników (art. 5a u.s.r.). (OSNP 2010/5-6/75)”. Sąd Najwyższy wskazał, że pobieranie okresowej renty rolniczej jest swoistą "przerwą" w podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników, nie można jednak jej traktować na równi z innymi przypadkami, w których dochodzi do ustania podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy. Podobne stanowisko wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 grudnia 2005 r. (III UK 129/05) - gdzie wskazał, że wraz z upływem czasokresu pobierania okresowej renty inwalidzkiej, która powinna być traktowana jako przerwa w podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników - wnioskodawca powraca do statusu ubezpieczonego w ramach ubezpieczenia społecznego rolników, o ile nadal spełnia wymagania prawne, jakim czynił zadość w chwili uprzedniego nabycia prawa do tego ubezpieczenia.

W ocenie Sądu Apelacyjnego podobne rozważania odnieść należy do osoby pełniącej funkcje członka rady nadzorczej i uznać, że ubezpieczony podlegający ubezpieczeniu społecznemu rolników, korzystający z prawa do okresowej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym, wraz z upływem czasokresu pobierania tej renty, która powinna być traktowana jako przerwa w podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników, powraca do statusu ubezpieczonego w ramach ubezpieczenia społecznego rolników, o ile nadal spełnia wymagania prawne, jakim czynił zadość w chwili uprzedniego nabycia prawa do ubezpieczenia społecznego rolników z mocy ustawy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego przy wykładni art. 5b u.s.r. istnieją podstawy do przyjęcia pozajęzykowych reguł interpretacji prawa materialnego. Punktem wyjścia jest stwierdzenie, że przystąpienie do określonego systemu ubezpieczenia społecznego (w tym wypadku rolniczego) i ochrona ryzyk ubezpieczeniowych w danym reżimie nie może być dowolnie usuwana przez organy rentowe po wielu latach ubezpieczenia, skoro działalność rolnicza osoby fizycznej, przez cały okres aktywności zawodowej, stanowiła jej główne źródło dochodów, a do przekroczenia zasad pozwalających na pozostanie w ubezpieczeniu społecznym rolników doszło bez winy tej osoby. Ocena prawa podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników w zbiegu z pozarolniczą działalnością gospodarczą nie powinna pomijać zasady proporcjonalności, o której mowa w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, art. 1 Protokołu Nr (...), sporządzonej dnia 4 listopada 1950 r. w R. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.).

Odnosząc powyższe rozważania do sytuacji W. R. (1) przypomnieć należy, że podlegał on ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy z tytułu posiadania gospodarstwa rolnego o pow. 3,1 ha przeliczeniowych od 1 stycznia 1985 r. do 1 września 2014 r. oraz od 1 kwietnia 2016 r. (k. 15 akt organu). W przerwie w ww. ubezpieczeniu, tj. w okresie od 2 września 2014 r. do 31 marca 2016 r. pobierał (na podstawie decyzji z 1 września 2014 r. oraz z 18 marca 2015 r.) świadczenie rentowe z KRUS (k. 30 i 77 akt organu). Wynika z tego, że W. R. (1) wykonywał działalność rolniczą przez cały okres swojej aktywności zawodowej i stanowiła ona jego główne źródło dochodów. Zauważyć przy tym należy, że kwoty, które uzyskiwał on przez cały okres pełnienia funkcji członka rady nadzorczej nie przekraczały (w rozliczeniu miesięcznym) połowy minimalnego wynagrodzenia. Zatem, nie były to kwoty znaczne, mogące uzasadniać chęć definitywnego zrezygnowania z podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu, co z kolei powinno skutkować ustaleniem, że W. R. (1) spełniał przesłanki pozostania w ubezpieczeniu społecznym rolników przy jednoczesnym podleganiu powszechnemu ubezpieczeniu społecznemu w związku z pełnieniem funkcji członka rady nadzorczej.

Uzasadniony był zatem wniosek Sądu Okręgowego, że nie było podstaw do wyłączenia W. R. (1) z ubezpieczenia rolniczego od 1 kwietnia 2016 r., a co za tym idzie, niezasadne było uchylenie decyzję z 6 lutego 2018 r. przyznającą mu prawo do renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy.

W konsekwencji nie jest zasadne stanowisko organu rentowego dotyczącego naruszenia art. 118 ust. 1a ustawy emerytalnej w zw. z art. 52 ust. 2 u.s.r. Stwierdzenie niepodlegania ubezpieczeniu rolniczemu, a co za tym idzie uchylenie decyzji o przyznaniu renty wynikało z błędnego stanowiska organu rentowego.

W tym stanie rzeczy apelacja podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach procesu orzeczono zgodnie art. 98 w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. (tj. Dz.U. z 2018 r. poz. 265) w sprawie opłat za czynności radców prawnych, (pkt II wyroku).

Alicja Sołowińska Sławomir Bagiński Marek Szymanowski